

II

A trăit ca un *gentleman farmer*, crescând pui undeva în provincia engleză. Lui Mircea Ciobanu i-a povestit cât de izolat era el, dublul strănepot al reginei Victoria, în aristocrația agrară, prea snoabă pentru a avea de-a face cu un surghiunit. S-a mutat în Elveția, țara clasică a azilului, a fost pilot de încercare și, când vârsta nu i-a mai permis primejdioasa îndeletnicire, *broker*, agent de bursă la Lausanne, o bursă mică, unde nu se adunau în jurul coșului mai mult de o mână de bărbați (era

important pentru el să nu se expună public, să păstreze o anumită distanță). Existența unui Ales nu este lucru ușor. Mai târziu a descris ce dificil este să trăiești în societate, ca toată lumea, fără să uiți cine ești. Era datoria lui față de poporul ce-l reprezenta să treacă printre ceilalți ca un rege. Suferea să intre pe ușă înaintea unei femei, dar nu *putea* altfel, ar fi fost un fel de compromitere a țării Lui. Oricine ar fi putut fi suspectat de megalomanie. El, nu. Era prea modest, timid chiar. Convingerea îi venea din altceva: din inițierea furișă în misterele regale. Odată, mi-a povestit o doamnă din Lausanne, a intrat în ascensorul care urca la un cabinet dentar împreună cu un bărbat impunător. La ieșire, acesta aproape a îmbrâncit-o, ca să iasă

cel dintâi. Indignată, s-a interesat cine era insul. „Este regele României“ a fost răspunsul. Astfel de întâmplări îl făceau să sufere, dar conștiința rangului pe care-l avea de ținut era mai puternică decât imperatiivele mondene.

Cum să fi trăit ca omul simplu ce devenise, simțind însă în spinare apăsarea grelei mantii regale? În multe privințe, viața lui se desfășura precum a oamenilor obișnuiți; părinte a cinci copii, cinci fiice, lucra, trăia. Mărturiile sunt că în primii ani în Elveția traiul familiei *de Roumanie* era de o modestie extremă, învecinată cu penuria. Modest a rămas și mai târziu, când a putut ocupa casa din Versoix, dobândind la capătul unui penibil proces o parte din ce lăsase Carol al II-lea. Ar fi suportat

cu stoicism absența *statutului regal*. Dar nu accepta situația de a nu fi recunoscut ca rege: prin această nerecunoaștere, într-un fel, se aducea un prejudiciu sau chiar o insultă națiunii pe care fusese menit să o reprezinte în fața Divinității.

Te ducea gândul la Albatrosul lui Baudelaire:

*Exilé sur le sol au milieu des huées
Ses ailes de géant l'empêchent de
marcher¹.*

Această analogie cu Albatrosul, pasărea maiestuoasă cu aripile retezate, batjocorită de marinari pe

1. „Dar surghiunit cu chiot și singur în răstriște,/ Aripa uriașă nu-l lasă să se miște“ (trad. de Tudor Arghezi).

puntea derizorie, neputând să-și mai ia zborul, este aceea care, cel mai des, și în aparițiile publice, și în întâlnirile private pe care mi le-a acordat, mi s-a impus cu mare putere.

Totuși, foarte repede, „națiunile captive“ căzute sub dominația sovietică au început să se organizeze în afară. Nu este posibil să descriu toate tendințele, proiectele, avaturile, ezitățile, eșecurile și slaba reprezentativitate a exilului. S-a constituit și Comitetul Național Român, cu baza în America, un guvern în exil care, în principal, pleda cauza națională pe lângă guvernele occidentale. Constantin Vișoianu și Grigore Gafencu au fost capetele politice ale acestor mișcări, până când, la începutul anilor șaizeci, Comitetul a căzut

în adormire și, în cele din urmă, a încetat să existe. Toate aceste mișcări, asociații și comitete aveau un punct comun: îl percepeau pe Mihai I ca patron al activităților lor și l-ar fi dorit arbitru al conflictelor. A avut sau nu regele o răspundere în eșecul exilului de a se uni și reprezenta o forță reală de rezistență? Răspunsul nu va fi dat niciodată, martorii cu adevărat informați au murit și, ante-mortem, nu s-au pronunțat. Prin fiereberea, chiar deșartă, a exilului, Mihai a avut și o viață publică, alături de cea a unui om luptând pentru supraviețuire, dar nici prin aceasta nu a putut ieși din fatala paralizie care l-a ținut în loc mai mereu. Ca o forță de coagulare a „Voinței naționale“, a fost prezent în acele momente, dar nu a putut